

OPETTAJAN OPAS

AIHE: Lapsen oikeudet
IKÄRYHMÄ: Alakoulun luokat 3–6
TAVOITE: Tavoitteena on, että oppilaat tutustuvat monipuolisesti lapsen oikeuksiin ja osaavat tämän jälkeen nimetä oikeuksia. Oppilaat osaavat kertoa, miten oikeudet näkyvät heidän elämässään.
<ul style="list-style-type: none">• LAPSEN OIKEUDET, 90 min<ol style="list-style-type: none">1. Mikä kantaa tulevaisuuteen? 30 min2. Oikeus hukassa, 20+ min3. Keskustelua, 10 min4. Heimoneuvosto, 20+ min• LAPSEN OIKEUDET, DRAAMAHARJOITUKSET<ol style="list-style-type: none">1. Seis! Huomaa oikeudet, 90 min <p>TAI</p> <ol style="list-style-type: none">2. Mun oikeudet ei toteudu! 90 min3. Lämmittelyvinkit <ul style="list-style-type: none">• MUUTA AIHEESEEN LIITTYVÄÄ<ol style="list-style-type: none">1. Planin Lapsen oikeuksien kymppi -materiaali2. Unicefin tunnetko oikeutesi? -lautapeli3. Plan lapsen oikeuksien muistipeli4. Plan & MLL Ota oikeus -korttipakka5. Kirjat: Tittamari Marttinen - Tavallisen kiva päivä & Maisa Savolainen – Me kaikki synnymme vapaina6. Taksvärkki ry – Oikeesti! Menetelmäopas lapsen oikeuksien käsittelyyn kouluissa
SISÄLTÖ: <ul style="list-style-type: none">• Opettajan opas• Sanakortit• Virkekortit• Lyhennelmä Lapsen oikeuksien sopimuksesta• Tilannekuvaukset• Draamakortit• Unicefin tunnetko oikeutesi? -lautapeli• Planin lapsen oikeuksien kymppi -materiaali• Plan lapsen oikeuksien muistipeli, 6kpl• Plan ja MLL Ota oikeus -korttipakka, 11kpl• Tittamari Marttinen - Tavallisen kiva päivä, 3kpl• Maisa Savolainen – Me kaikki synnymme vapaina• Taksvärkki ry - Oikeesti! Menetelmäopas lapsen oikeuksien käsittelyyn kouluissa

TUNTISUUNNITELMAT

LAPSEN OIKEUDET

1. MIKÄ KANTAA TULEVAISUUTEEN?

TAVOITE: Tavoitteena on orientoida ajatuksia lapsen oikeuksien käsittelyyn sekä pohtia elämän tärkeysjärjestystä.

VALMISTELU: Tarvitset ison paperin, kynän/tussin, sinitarraa sekä erivärisiä pieniä lappuja kuten post-it-lappuja. Voit myös käyttää taulua paperin sijaan.

AIKA: 30 min

1. Piirrä lapsen ääriviivat paperille tai taululle. Halutessanne voitte keksiä hahmolle nimen.
2. Jokaiselle oppilaalle jaetaan neljä eriväristä lappua. Laput täytetään yksilötyönä.
3. Oppilaat kirjoittavat yhdelle lapulle elintärkeitä asioita, jotka pitävät lapsen hengissä. Nämä laput kiinnitetään hahmon jalkojen juureen perustaksi.
4. Toiselle lapulle oppilaat kirjoittavat asioita, jotka auttavat lasta saamaan hyvän tulevaisuuden (hyvä perhe, koulu...). Nämä laput kiinnitetään jalkoihin, kuljettamaan lasta eteenpäin.
5. Kolmannelle lapulle oppilaat kirjoittavat asioita, jotka tekevät lapsen elämästä mukavampaa, mutta jotka eivät ole kovin välttämättömiä (pelit, lelut...). Nämä laput kiinnitetään hahmon ylävartaloon.
6. Neljännelle lapulle oppilaat kirjoittavat lapsen toiveita ja ajatuksia tulevaisuudesta: ajatuksia, jotka todennäköisesti tekevät hänestä onnellisen aikuisen, jos kaikki vartaloon ja jalkoihin kiinnitetty toteutuu.
7. Hahmosta tulee hyvä kartta sille, mikä oikeasti on tärkeää ja mitä kaikkea hyvä elämä vaatii. Halutessa hahmon taustaan voidaan liimata viidennen laput, joissa on tapahtumia ja asioita, jotka voivat estää hahmoa saamasta hyvän tulevaisuuden.
8. Hahmo toimii orientaationa lapsen oikeuksien käsittelyyn ja siihen kirjattuja asioita on helppo verrata eri artikloihin. Voidaan esimerkiksi verrata sopimusta ja sitä, mihin saakka hahmon vartaloa artiklan asiat nousevat. Onko sopimuksen tarkoitus taata vain elämälle tarpeelliset asiat, vai määritelläänkö siinä asioita, jotka ovat luodussa hahmossa nousseet jalkojen tai jopa rinnan korkeudelle.
9. Hahmon herättämistä ajatuksista kannattaa vielä keskustella ja antaa oppilaiden näkemyksille tilaa.

(Lähde: Taksvärkki ry ja SOOL ry/ OIKEESTI! Menetelmäopas lapsen oikeuksien käsittelyyn kouluissa, <https://www.taksvarkki.fi/tv/wp-content/uploads/2020/02/OIKEESTIopas2020pdf.pdf>)

2. OIKEUS HUKASSA

TAVOITE: Tutustua lapsen oikeuksien sopimukseen ja harjoitella yhteistoimintaa.

VALMISTELU: Tarvitset materiaaleista tai [täältä](#) (s.27–29) löytyvät sana- ja virkelaput.

AIKA: 20+ min

1. Jokaiselle oppilaalle jaetaan yksi sanalappu ja yksi virkelappu. Ennen oppituntia kannattaa tarkistaa, ettei kukaan saa valmista paria omista virke- ja sanalapuistaan. Parit on kuitenkin löydettävä joltakin oppilaalta.
2. Oppilaat alkavat kiertää tilaa. Kun toinen oppilas tulee vastaan kysytään ”Oletko oikeuteni ominut?”. Tämän jälkeen vastaaja lukee oman yksittäisen sanansa. Jos sana ei sovi kysyjän virkelappuun, oppilaat vaihtavat vuoroa. Jos kummankaan sana ei sovi toisen virkelappuun, oppilaat jatkavat kävelyä.
3. Kun vastaajan sana sopii kysyjän virkkeeseen, saa kysyjä sanalapun itselleen ja antaa omansa toiselle oppilaalle. Oppilaat, jotka ovat löytäneet kokonaisen virkkeen, palaavat omalle paikalleen odottamaan,
4. Kun kaikki ovat valmiita, luetaan sopimuskohdat yksi kerrallaan. Samalla tarkistetaan, että virkkeet ovat oikein.
5. Lopuksi oikeuksista voidaan keskustella yhdessä.

(Lähde: Taksvärkki ry ja SOOL ry/ OIKEESTII! Menetelmäopas lapsen oikeuksien käsittelyyn kouluissa, <https://www.taksvarkki.fi/tv/wp-content/uploads/2020/02/OIKEESTIopas2020pdf.pdf>)

3. KESKUSTELUA

TAVOITE: Tavoitteena on liittää lapsen oikeudet oppilaiden omaan elämään. Oppilaat osaavat kertoa, miten eri oikeudet liittyvät heidän elämäänsä.

1. Edellisen harjoitteen keskustelua voi jatkaa niin, että oppilaat miettivät, miten heidän löytämä oikeutensa liittyy heidän omaan elämäänsä.
2. Vaihtoehtoisesti taululla voidaan näyttää lapsen oikeuksien sopimuksen tiivistelmä. Tiivistelmä löytyy materiaaleista ja [täältä](#) (s.20–21). Oppilaat saavat vapaasti kommentoida, mitä heille tulee mieleen eri sopimuskohdista. Heitä voi myös kysyä esim. ”Lapsilla on oikeus elää terveenä ja saada tarvittaessa hoitoa. Miten tämä oikeus liittyy sinun elämääsi?”

4. HEIMONEUVOSTO

TAVOITE: Tavoitteena on syventää ymmärrystä lapsen oikeuksista, ymmärtää käytännön tilanteita, joihin sopimus liittyy ja hahmottaa demokraattista toimintaa ja äänestysperiaatteita. Harjoitukseen tarvittavat kertomukset löydät laukusta.

VALMISTELU: Tarvitset pieniä lappuja äänestyslipukkeiksi, äänestyslippaan ja kyniä.

AIKA: 20+ min

1. Opettaja lukee kolme kertomusta yksi kerrallaan. Jokaisen tarinan loppuun, opettaja kysyy tarinoiden lopussa olevan kysymyksen.

2. Oppilaat kirjoittavat vastauksensa äänestyslapulle ja vievät sen äänestysastiaan. Äänestyksen aikana ei keskustella.

3. Äänestyksen jälkeen keskustellaan tarinasta sen lopusta löytyvien kysymysten avulla. Opettaja voi myös esittää kysymyksiä, jotka liittyvät oppilaiden omaan elämään. Esimerkiksi "oletko sinä joskus auttanut apua tarvitsevaa?".

4. Keskustelun aikana avustaja tai yksi oppilaista laskee äänet. Tulos julistetaan ja siitä keskustellaan yhdessä. Keskustelu tapahtuu hyvässä hengessä ja vähemmistön ääniä ei väheksytä.

Kertomukset:

1. ANNAN SILMÄT

Anna on sokea. Hänellä on apunaan reipas nuori opaskoira. Mutta aina koirakaan ei tiedä, mihin pitäisi suunnistaa. Onneksi Annan koulukaverit ovat auttavaisia ja neuvovat tarvittaessa. Eräänä päivänä Anna kuitenkin eksyi, kun bussi jätti hänet vahingossa väärälle pysäkillä. Koira ja Anna olivat molemmat hukassa tietämättä mihin suuntaan lähteä. Anna kuuli kiireisiä askeleita ympäriltään ja yritti pyytää ohikulkijoilta apua. Askeleista huolimatta kukaan ei pysähtynyt auttamaan Annaa, päinvastoin Annasta tuntui kuin äänet olisivat edenneet entistä vauhdikkaammin.

Äänestyskysymys: Pysähtyisitkö sinä neuvomaan Annaa? Kyllä/en

Keskustelukysymyksiä:

- Mihin lapsen oikeuksiin tarina liittyi?
- Miksi ihmiset eivät pysähtyneet?
- Jos et itse pysähtyisi, miksi?
- Onko joku teistä auttanut vastaavassa tilanteessa?
- Mitä luulette Annalle käyneen?

2. KEVÄTKIUSAUS

Jarno istuskeli yksikseen keinussa pitkän koulupäivän jälkeen. Kevät oli tulossa ja Jarno nautiskeli sulavan lumen muodostamien pienten purojen solinasta. Yhtäkkiä Jarnon vierellä seisoi kolme vanhempaa poikaa. Pojat naureskelivat ja kuiskivat keskenään. Yksi pojista alkoi luetella kovaan ääneen kavereilleen miten hirveältä Jarnon vaatetus näytti ja miten kamalia värejä Jarno onkaan päälleen pukeutunut. Vähän aikaa naureskeltuaan ja päiviteltyään Jarnon olemusta pojat lähtivät. Jarno pahoitti mielensä poikien puheista ja koko ihana kevättunnelma menetti merkityksensä. Kotiin päästyään Jarno heitteli vaatteensa vihasena ympäri lattiaa ja vannoi, ettei käytä niitä enää koskaan.

Äänestyskysymys: Kun Jarno seuraavan kerran näkee pojat, pitäisikö hänen mennä rohkeasti sanomaan heille päin naamaa oma mielipiteensä näiden vaatetuksesta? Kyllä/ei

Keskustelukysymyksiä:

- Mihin oikeuksiin tarina liittyy?
- Menisitkö itse sanomaan pojille jotakin heidän vaatteistaan, tai olisitko sanonut heti jotakin?
- Mikä olisi järkevin tapa toimia tällaisessa tilanteessa?
- Onko sinulle tapahtunut jotakin vastaavaa? Milloin?
- Mitä teit siinä tilanteessa?
- Saako toista loukata, vaikka olisi eri mieltä?

3. KOULU VAI TYÖ?

Ripon on 11-vuotias poika Bangladeshista. Hänen perheensä on hyvin köyhä, mutta Riponin onneksi hänen vanhempansa ovat säästäneet sen verran rahaa, että hän on päässyt kouluun edellisenä syksynä. Ripon on tehnyt kevyttä työtä koulupäivien jälkeen auttaakseen vanhempiaan ja voidakseen jatkaa opiskelua. Perheen isä on tehnyt jo hyvin pitkään hyvin raskasta ja vaarallista työtä. Eräänä iltana isä tulee keppeihin nojaten mustelmaisena ja kuivuneen veren tahrimana kotiin. Isän toinen jalka on murtunut ja hän on saanut erilaisia ruhjeita sekä aivotärähdyksen. Perheellä ei ole rahaa viedä isää lääkäriin, joten toipuminen tapahtuu kotona ja vie todella pitkään, eikä isä välttämättä pysty enää koskaan tekemään samaa työtä. Perhe on vaikean valinnan edessä. Jos kukaan ei käy kunnon töissä, on lähes mahdotonta kustantaa elämistä ja etenkin koulua lapsille. Riponin olisi nyt vanhimpana otettava isän työ ja elätettävä perhe. Työnteko tarkoittaa pitkiä ja uuvuttavia päiviä vaarallisessa ympäristössä. Jos Ripon menee töihin, hän ei enää pääse kouluun ja mahdollisuudet parempaan ammattiin heikkenevät. Töiden jälkeen Riponille ei jää edes vapaa-aikaa, jotta hän voisi pelata kavereidensa kanssa jalkapalloa.

Äänestyskysymys: Pitäisikö Riponin mennä kouluun vai töihin? Koulu/työ

Keskustelukysymyksiä:

- Miten päätös vaikuttaa Riponin tulevaisuuteen?
- Miksi äänestit niin kuin äänestit?
- Oletko itse joutunut tekemään jotakin työtä?
- Kävisitkö mieluummin töissä vai koulussa?

(Lähde: Taksvärkki ry ja SOOL ry/ OIKEESTI! Menetelmäopas lapsen oikeuksien käsittelyyn kouluissa, <https://www.taksvarkki.fi/tv/wp-content/uploads/2020/02/OIKEESTIopas2020pdf.pdf>)

LAPSEN OIKEUDET, DRAAMAHARJOITUKSET

1. SEIS! HUOMAA OIKEUDET!

TAVOITTEET: Tavoitteena on syventää Lapsen oikeuksien sopimuksen tuntemusta ja harjoittaa itseilmaisua improvisaatiota hyödyntäen.

VALMISTELU: Tarvitset materiaaleista tai [täältä](#) (s.20–21) löytyvän lyhennelmän Lapsen oikeuksien sopimuksesta. Materiaaleista tai [täältä](#) (s.31) löytyy myös tilannekuvaukset. Oppilaat tarvitsevat tilaa, jossa he voivat harjoitella esitystään.

AIKA: 90 min

1. Harjoitus voidaan tehdä kahden oppitunnun aikana niin, että ensimmäisellä lämmitellään ja harjoitellaan ja toisella esitykset esitetään ja niistä keskustellaan.
2. Alkuun voi ottaa lyhyen lämmittelyleikin. Seuraavan tuntisuunnitelman lopusta löytyy muutama lämmittelyvinkki.
3. Oppilaat jaetaan 2–6 oppilaan ryhmiin. Jokaiselle ryhmälle jaetaan yksi tarinakortti. Jokaisessa tarinassa jokin lapsen oikeuksista ei toteudu. Tarkoituksena on, että oppilaat näyttelevät tarinan tilanteen. Jos ryhmässä on useampi henkilö kuin tarinassa, voivat oppilaat keksiä lisää rooleja.
4. Oppilaat harjoittelevat esitystään.
5. Ryhmät esittävät näytelmänsä muulle luokalle. Tilanne näytellään kerran läpi. Sitten sama näytelmä aloitetaan alusta. Yleisön tehtävänä on huutaa ”seis!”, kun jotain lapsen oikeutta ollaan aikeissa loukata. Kun yleisö on huutanut ”seis!”, näyttelijät jähmettyvät paikoilleen. Yleisö kertoo, mitä näytelmässä voisi seuraavaksi tapahtua, jotta loppu olisi onnellinen, eikä oikeuksia rikottaisi. Näyttelijät näyttelevät onnellisen loppuratkaisun.
6. Ideoita loppukeskusteluun:
 - Miltä näytteleminen tuntui?
 - Oliko vaikea jatkaa näytelmää, kun ei itse saanut valmistella loppuratkaisua?
 - Oliko loppuratkaisu hyvä?
 - Oliko se realistinen? Kumpi loppuratkaisu olisi oikeasti todennäköisempi?
 - Voisiko joku näistä tilanteista tapahtua Suomessa?
 - Millainen olo harjoituksesta jäi?

(Lähde: Taksvärkki ry ja SOOL ry/ OIKEESTI! Menetelmäopas lapsen oikeuksien käsittelyyn kouluissa, <https://www.taksvarkki.fi/tv/wp-content/uploads/2020/02/OIKEESTIopas2020pdf.pdf>)

2. MUN OIKEUDET EI TOTEUDU!

TAVOITE: Tavoitteena on syventää Lapsen oikeuksien sopimuksen tuntemusta.

VALMISTELU: Tarvitset lyhennelmän Lapsen oikeuksien sopimuksesta ja draamakortit. Molemmat löytyvät materiaaleista sekä [täältä](#) (s.20-21 & s.32). Oppilaat tarvitsevat tilaa näytelmän harjoittelemista varten.

AIKA: 90 min

1. Harjoitus voidaan tehdä kahden oppitunnun aikana niin, että ensimmäisellä lämmitellään ja harjoitellaan ja toisella esitykset esitetään ja niistä keskustellaan.
2. Alkuun voi ottaa lyhyen lämmittelyleikin. Tämän tuntisuunnitelman lopusta löytyy muutama lämmittelyvinkki.
3. Oppilaat jaetaan 2–6 oppilaan ryhmiin. Jokaiselle ryhmälle annetaan draamakortti. Draamakortissa on kaksi lapsenoikeusartikkelia ja tiivistelmä ohjeista.
4. Ryhmän tarkoituksena on keksiä lyhyt esitys, jossa kumpikaan kortin artikloista ei toteudu. Esityksessä tulisi olla selkeä ja lyhyt juoni. Ei pelkkää konfliktitilannetta. Oppilaita ohjeistetaan panostamaan tarinaan ja vuoropuheluun.
5. Oppilaat harjoittelevat näytöstä.
6. Näytelmät esitetään. Jokaisen näytelmän jälkeen käydään pikaisesti läpi oikeudet, joita näytelmässä käsiteltiin sekä päällimmäiset tunteet.
7. Kun kaikki näytelmät on esitetty, käydään pidempi purkukeskustelu:
 - Miltä tuntui, kun omia oikeuksia poljettiin?
 - Mitä tunteita näytelmät herättivät?
 - Olisiko ollut mukavampi näytellä oikeuksia, jotka toteutuvat?
 - Voisiko joku esitellyistä tilanteista tapahtua Suomessa?
 - Oletko törmännyt vastaaviin tilanteisiin jossakin?

(Lähde: Taksvärkki ry ja SOOL ry/ OIKEESTI! Menetelmäopas lapsen oikeuksien käsittelyyn kouluissa, <https://www.taksvarkki.fi/tv/wp-content/uploads/2020/02/OIKEESTIopas2020pdf.pdf>)

3. LÄMMITTELYVINKIT

Nimi ja asento

Kerrotaan oma nimi ja otetaan jokin asento. Muu ryhmä toistaa nimen ja matkii saman asennon. Käydään läpi ringissä kaikki osallistujat vuorotellen. Leikin voi ohjata myös niin, että asennon sijasta keksitään jokin liike ja ääni.

Ravistelu

Ravistellaan ensin oikeaa kättä kahdeksan kertaa ja lasketaan ääneen, sitten vasenta kättä kahdeksan kertaa, sitten oikeaa jalkaa kahdeksan kertaa ja sitten kahdeksan kertaa vasenta

jalkaa. Jatketaan samalla tavalla puolittamalla ravistelujen määrä; ensin kahdeksan, sitten neljä, kaksi, ja lopulta yksi ravistelu. Leikkiä voi varioida oman mielensä mukaan.

Kävely tilassa

Koko ryhmä kävelee tilassa ohjaajan antamien ohjeiden mukaisesti. Tila voidaan täyttää mahdollisimman tiiviiksi, jolloin osallistujat päätyvät niin lähellä toisiaan kuin voivat tai päin vastoin mahdollisimman väljäksi. Kävely voi olla hidasta, nopeaa tai vauhdin voi määrittellä asteikolla 1–5. Ohjaaja ja voi myös määrittää, minkälainen pinta on, jolla kävellään esimerkiksi kuuma kylmä, terävä, pistelevä, pehmeä, liukas jne.

(Lähde: Eettisen kaupan puolesta ry/ Draamatyöpaja globaalista puuvillakaupasta, <https://eetti.fi/wp-content/uploads/2018/01/Draamatyopajan-runko.pdf>)

MUUTA AIHEESEEN LIITTYVÄÄ

1. PLANIN LAPSEN OIKEUKSIEN KYMPPI

Lapsen oikeuksien kymppi sisältää kymmenen 90 minuutin tuntisuunnitelmaa lapsen oikeuksien ja kestävän kehityksen käsittelyyn. Kokonaisuus on suunniteltu alakoulun 4.–6.-luokkalaisille.

Nettimateriaali löytyy [täältä](#)

2. UNICEFIN TUNNETKO OIKEUTESI? -LAUTAPELI

TAVOITE: Tutustuttaa lapset Lapsen oikeuksien sopimukseen, auttaa lapsia näkemään ihmisoikeuksien toteutuminen arkielämässä ja herättää lapset tietoisuuteen ihmisoikeuksien merkityksestä.

VALMISTELU: Jokainen ryhmä tarvitsee kopion seuraavista:

- pelilautamoniste
- ohjeet ja ”Kumoavat oikeudet”
- oikeuskortit ja rangaistuskortit
- Lapsen oikeuksien sopimuksen lasten versio

Tämän lisäksi kannattaa itse tarkistaa vastaukset etukäteen, jotta tunnet esiin tulevat kohdat. Pelaajat tarvitsevat myös pelinappulat ja nopan.

AIKA: 45 min

Tarkemmat ohjeet löytyvät materiaaleista.

(Lähde: Compasito - Lasten ihmisoikeuskasvatuksen käsikirja, https://unicef.studio.crasman.fi/pub/public/pdf/Compasito_SU_pdf_netiversio.pdf?fv=8645)

3. PLANIN LAPSEN OIKEUKSIEN MUISTIPELI

Muistipelissä Lapsen oikeuksien perusteet tulevat näkyville kuvien ja lorujen kautta.

4. PLAN & MLL OTA OIKEUS –KORTTIPAKKA

Korttipakan sisältä löytyy ohjeet korttipeliin.

5. KIRJAT

Materiaaleista löytyy kaksi aiheeseen liittyvää kirjaa:

1. Tittamari Marttinen – Tavallisen kiva päivä, kirjassa käsitellään kahdeksaa Lapsen oikeutta.

2. Maisa Savolainen – Me kaikki synnymme vapaina, kuvakirja ihmisoikeuksista.

6. Taksvärkki ry – Oikeesti! Menetelmäopas lapsen oikeuksien käsittelyyn kouluissa

Oppaasta löytyy runsaasti harjoituksia Lapsen oikeuksiin liittyen.